

CERCETĂRI SOCIOLOGICE ÎN SATELE DIN BASARABIA ÎN ANII '30 AI SECOLULUI XX

Tatiana MOȚPAN, Facultatea de Istorie și Filosofie

L'objectif essentiel de cet article est l'enquête et la réévaluation de la recherche sociale des villages Bessarabie durant l'entre-deux-guerres, activité réalisée sous l'égide du professeur D. Gusti et a continué en Bessarabie quel P.V. Ștefănuță.

Dans cette perspective, les objectifs principaux sont: mettre en évidence les facteurs qui ont contribué à la fondation de l'école à Bucarest et réévaluation monographique des équipes d'étudiants dans le processus de recherche monographique en Bessarabie.

Constituirea sociologiei românești a fost marcată de contextul istorico-național și socioeconomic, de eforturile de păstrare a valorilor naționale, de necesitatea reformării societății, având un rol și un loc central în viața politică și socială.

Fondatorul școlii sociologice de la București este profesorul D.Gusti, care a propus o metodă sociologică originală de cercetare. Superioritatea și originalitatea doctrinei sale constă în îmbinarea teoriei cu practica, ceea ce nu putea face universitatea, și în încadrarea în activitățile Institutului Social Român de la București, de rând cu sociologii și reprezentanții din alte domenii sociale: economiști, istorici, juriști etc. Or, menționează T.Herseni, odată cu explorarea mediului intelectual, numărul specialiștilor în domeniul dat tot mai mult și-a făcut prezența atât în aulele universitare, cât și în cercetare [1].

D.Gusti i-a depășit pe toți predecesorii și contemporanii săi prin faptul că procedeele și tehnicile de cercetare pe care le-a propus erau încadrate într-o doctrină proprie, creând un sistem teoretic, care să poată fi utilizat ulterior în practică. Metoda monografică a școlii se realiza în mod concret prin analiza integrală a unui sat „cu toate manifestările pe care le depune și toate cadrele care-l condiționează” [2].

Pentru înțelegerea adecvată și cuprinderea multilaterală a realității, D.Gusti a recomandat formarea de echipe complexe, interdisciplinare, în stare să urmărească realitatea sub o multitudine de aspecte: sociologic, economic, etnografic, medical etc. Centrarea monografiilor pe realitatea rurală a fost determinată de problemele fundamentale ale vieții rurale la acea perioadă.

Concomitent cu crearea Institutului Social Român de la București (1921), sunt deschise, de asemenea, unități regionale ca: ISR din Banat, cu sediul la Timișoara (1932), ISR din Basarabia, cu sediul la Chișinău (1934), ISR din Transilvania, cu sediul la Cluj, ISR din Moldova, cu sediul la Iași ș.a.

În cadrul realizării cercetărilor sociale pe un eșantion la nivel național, D.Gusti pune problema satelor din Basarabia, inițiativă ce a avut drept rezultat cercetarea a 37 de localități din această regiune. Cunoașterea realității sociale din Basarabia a debutat cu satul Cornova. Satul a fost ales datorită faptului că era un sat de mazili cu o veche organizare răzășească.

Cercetările sociale de la Cornova au dat imboldul inițiativei înființării unei filiale a ISR de la București la Chișinău. Ideea aparține președintelui Institutului D.Gusti, care în toamna anului 1934 a convocat la Chișinău ședințe publice, explicând necesitatea acestei instituții științifice pentru abordarea situației social-politice, economice și culturale din Basarabia.

Institutul Social Român din Basarabia l-a avut ca secretar, și mai apoi ca director, pe savantul de prestigiu P.V. Ștefănuță, care a desfășurat o largă activitate științifică. La înființarea Institutului, în luna noiembrie 1934, intelectualii basarabeni au avut sprijinul moral și material al profesorului Gusti, cât și al Fundației Culturale Regale „Principele Carol”. Institutul Social Român din Basarabia a existat aproximativ 6 ani. De-a lungul acestor ani a abordat câteva teme care au deținut chiar o anumită prioritate în punerea și tratarea unor probleme sociale, precum a fost cea a orășenizării vieții rurale. Efortul său de cercetare reprezintă o contribuție modestă, dar utilă la cunoașterea totală a realităților noastre sociale, care să fundamenteze apoi reformele ce urmau a fi promovate.

Conștientizând necesitatea cercetării directe și complexe a vieții sociale, ISR din Basarabia a adoptat metodologia monografiei sociologice, pe care a utilizat-o după necesitățile și posibilitățile sale concrete, elaborând o cale proprie de abordare a realității sociale locale. Membrii Institutului și-au concentrat atenția în special asupra satului, ca unitate complexă. Au fost selectate și studiate mai multe localități, ținându-se cont de deosebirile dintre zonele de Centru, Nord și Sud.

Cercetările de la Iurceni (august 1935) reprezintă prima încercare a intelectualilor basarabeni de a studia realitatea socială. Cu toate că s-au făcut studii inegal repartizate în ceea ce privește cadrele și manifestările, totuși în campania monografică din acest sat s-au adunat informații prețioase privind diferite aspecte ale vieții satului. E de ajuns să pomenim culegerea de documente a lui A.Sava (100) și datele privitoare la cadrul istoric al satului. S-a studiat pe larg fenomenul spiritual și social al povestitorului, cu care ocazie s-au adunat peste 100 de basme și numeroase însemnări privitoare la acest fenomen. Însemnările referitoare la viața și meseria olarilor, datele statistice, fotografiile și piesele de muzeu care s-au adunat la Iurceni formează o bogată contribuție de material monografic privitor la acest sat.

Cercetările de la Iurceni au avut un răsunet destul de puternic în pătura intelectualilor din Basarabia și în anul următor s-a organizat o echipă mai numeroasă pentru realizarea cercetărilor de la Nișcani. Experiența monografică de la Iurceni, i-a familiarizat pe mulți dintre monografiști cu viața satului, așa încât la Nișcani s-au putut face cercetări mai temeinice. Astfel, în răstimp de o lună s-a adunat destul material monografic, din care o bună parte s-a tipărit în Buletinul ISR din Basarabia. Populația satului Nișcani era compusă aproa-

pe numai din mazili, răzeșii și țărani sunt într-un număr mai mic și s-au așezat cu mult mai târziu decât mazilii la Nișcani. Mazilii se mândreau cu trecutul boieresc și erau pătrunși de o conștiință de categorie socială deosebită de a țăranilor [3].

Rezultatele cercetărilor monografice de la Nișcani au relevat că, printre cele mai stringente probleme care trebuiau soluționate se afla necesitatea înlăturării conflictelor dintre mazilii și țăranii satului, ultimii care rămăseseră practic fără proprietate, armonizarea relațiilor dintre locuitorii satului și natură prin împădurirea unor loturi de pământ care să împiedice alunecările de pământ, utilizarea rațională a bogățiilor oferite de natură.

A treia campanie pe teren a Institutului Social Român din Basarabia, cea din vara anului 1937, la care au participat 26 de persoane, s-a desfășurat la Copanca, județul Tighina. Astfel, după cercetarea satelor din regiunea Codrilor Centrali, membrii Institutului au trecut la studierea unui sat din regiunea Nistrului de Jos. În cercetările din acest sat monografiștii s-au condus de același principiu ca și la cercetările anterioare: cunoașterea problemelor economice, culturale și sociale cu scopul de a determina autoritățile de guvernământ ca să ia măsurile de îndreptare ce se impuneau.

Între anii 1934-1940, echipele monografice erau constituite prin formula echipelor studentești orientate prioritar spre acțiunea culturală; în același timp, ipoteza monografiei integrale a fost restrânsă la cercetarea corelată a problemelor sociale.

Analiza rezultatelor campaniilor de lucru ale echipelor sociologice studentești permit a specifica că ele prezentau o operă de pedagogie socială la sate. Scopul era să ajungă la o trezire a puterilor vii ale satului și la o organizare a lor, pe care o vedeau culminând în Căminul Cultural sătesc. Tineretul trebuia să-și închine viața și idealurile pentru aspectele culturii sătești, a sănătății, a muncii, a sufletului sau a minții.

Cercetările efectuate de către echipele sociologice studentești ale lui D.Gusti au avut nu doar un caracter teoretic, ci, în special, unul practic, aplicativ. Ele erau orientate să formuleze recomandări pentru înfăptuirea unor reforme de modernizare a satului, de ordin economic, social-cultural, administrativ, spre îmbunătățirea vieții sociale în mediul rural, ridicarea nivelului științei de carte al populației. Importanța echipelor sociologice studentești este evidentă, deoarece anume ele erau acelea care depistau problemele de orice ordin ale populației rurale, implicându-se în rezolvarea acestora.

Astfel, cercetările sociale din perioada interbelică efectuate în Basarabia reprezintă o etapă semnificativă, învățămintele lor trebuie cunoscute și valorificate nu doar pentru cunoașterea realităților basarabene din anii '30, ci și pentru aplicarea criteriilor sociologice ale lui D.Gusti în cadrul organizării unor investigații sociologice contemporane.

Referințe:

1. HERSENI, T. Gusti D.: un sistem de Sociologie, Economie și Politică. În: *D.Gusti și Școala Sociologică de la București*. 1937, p.95.
2. GUSTI, D. Un sistem de cercetări sociologice pe teren. În: *Îndrumări pentru monografiile sociologice*. 1940, p.6.
3. MIHAILOVICI, P.P. Satul Nișcani după documente și tradiții. În: *Buletinul ISR din Basarabia*. 1937, vol.I, p.245.

*Recomandat
Gheorghe PALADE, dr.hab., conf.univ.*